

บทบรรณาธิการ

MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences

เป็นวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่อุทิศพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน เสนอองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทั้งที่ตัดข้ามและเชื่อมต่อกันระหว่าง ทักษะความรู้ ความรู้ข้ามศาสตร์ พหุวัฒนธรรมทางภูมิรัฐศาสตร์ พหุวัฒนธรรมทางวัฒนธรรม พหุวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ พหุวัฒนธรรมทางภาษาและภูมิภาคปฏิบัติ และอีกหลายพหุวัฒนธรรมที่อาจก่อเกิดในอนาคตของโลกที่เต็มไปด้วยความผันผวน (Disruption) ด้วยเจตนารมณ์ดั้งเดิมของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เป็น “จุดเชื่อมต่อ” ใน อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงในบางคราว และก็เป็น “จุดสกัดกั้น” ในบางเวลา และจากประสบการณ์ของการจัดพิมพ์วารสารมากกว่า 8 ปี ทำให้มีข้อสังเกตว่าพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลง ปรับตัวเป็นพลวัต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม เช่น การอุบัติของโรคระบาด ความคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจแบบรวมกลุ่ม วิฤตเศรษฐกิจ และวิฤตของการพัฒนา

ห้วงเวลาที่ดำเนินการเพื่อจัดพิมพ์ MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences Vol. 9 No. 1 (2020) คือช่วงเวลาที่เผชิญเหตุการณ์การระบาดของโควิด-19 ซึ่งองค์การอนามัยโลกรายงานผู้ติดเชื้อทั่วโลก 8,860,331 คน ณ วันที่ 22 มิถุนายน 2563 (WHO, 2020) การอุบัติของ “โรคระบาดใหญ่” ตามคำนิยามขององค์การอนามัยโลก ได้สร้างผลกระทบต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การเดินทาง เคลื่อนย้าย ความเชื่อมโยง และการจัดการหรือมุมมองต่อพหุวัฒนธรรมและการข้ามพหุวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้งการระบาดของโควิด-19 ยังได้ตอกย้ำข้อเท็จจริงอย่างน้อย 4 ประการ คือ (1) การระบาดของโควิด-19 เป็นเรื่อง “ข้ามพหุวัฒนธรรม” และรัฐชาติใด ๆ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้เพียงลำพัง หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือและการสร้างมาตรฐานใหม่ร่วมกัน (2) วิฤตการณ์ที่เกิดขึ้นจากภาวะการระบาดของโควิด-19 ส่งผลกระทบและมีความเชื่อมโยงกับมิติอื่น ๆ ได้แก่

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ วิธีการดำรงชีวิต งานในอนาคต การขนส่ง ซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาได้โดยแยกส่วน หากแต่ต้องใช้วิธีคิดแบบบูรณาการในการแก้ปัญหา (3) การระบาดใหญ่ของ โควิด-19 แม้จะเป็นวิฤตการณ์ใหญ่ แต่ก็ถูกใช้เป็นประเด็นทางการเมือง ทั้งการเมืองภายในประเทศที่ใช้โรคระบาดเป็นข้ออ้างในการแทรกแซงความเป็นส่วนตัวของประชาชนด้วยการออกมาตรการหรือกฎหมายพิเศษต่าง ๆ หรือประเด็นทางการเมืองระหว่างประเทศที่จะกีดกันหรือใช้โรคระบาดเป็นเงื่อนไขทางเศรษฐกิจหรือการสร้างอำนาจต่อรอง (4) ในวิฤตการณ์การระบาดของโควิด-19 มาตรการทางสาธารณสุข ตลอดจนมาตรฐานช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ตอกย้ำให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่ยังปรากฏและคงดำรงอยู่ในสังคม

MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences แม้จะไม่ได้มีการกำหนดแนวเรื่องในแต่ละฉบับที่เผยแพร่ แต่เปิดพื้นที่ให้กับบทความวิจัยและบทความวิชาการในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีจุดเน้นไปที่การศึกษาเกี่ยวกับ ชาติพันธุ์ ศาสนา การท่องเที่ยว ความเป็นเมือง การอพยพย้ายถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม พลวัตและการพัฒนาของอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง อาเซียน และประเด็นของการข้ามพหุวัฒนธรรมและข้ามเขตแดน

วารสารฉบับนี้ เผยแพร่บทความ 9 บทความ ครอบคลุมในประเด็นที่น่าสนใจ 5 ประเด็น คือ (1) การทบทวนข้อถกเถียงว่าด้วยการเกษตรและอาหารในฐานะวาระการวิจัยและพัฒนาใหม่ (2) การผลิตและบริโภคอาหารอินทรีย์ (3) มาตรฐานการขนส่งข้ามพหุวัฒนธรรมและการพัฒนาการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยทางอากาศ (4) บทบาทการแพทย์ชนบทในการนโยบายสาธารณสุขไทย และ (5) การท่องเที่ยวชุมชน การรื้อฟื้นการขับเคลื่อนของชาวไทลื้อ และการรวมกลุ่มของแพนคลับนางงาม ชายรักชาย

บัวพันธ์ พรหมพักพิง และมุกดา วงศ์อ่อน (2020) ได้ตั้งคำถามกับการเกษตรและการผลิตอาหาร ใน “การเกษตรและอาหาร: ประเด็นปัญหาเก่าในวาระใหม่ของการวิจัยและการพัฒนา” โดยชี้ให้เห็นประเด็นว่า การผลิตอาหารไม่ได้เป็นเพียงวาระการพัฒนาที่มีการถกเถียงมาช้านาน ที่นักพัฒนามุ่งเน้นที่จะหา

วิธีการที่ผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภาพสูงสุด และถูกครอบงำด้วยฐานคิดแบบคลาสสิก เน้นการผลิตเชิงปริมาณแบบอุตสาหกรรม อาศัยการแบ่งงานกันทำ และเทคนิคการผลิตที่ใช้ทรัพยากรเคมีและเทคโนโลยีเข้มข้น มองว่าการผลิตภาคเกษตรเป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการผลิตสูงสุดแต่กระนั้น แม้ว่าปริมาณอาหารที่ผลิตได้จะมีมากขึ้นเพียงใด ก็ไม่ได้หมายความว่าจะไม่มีความอดอยากหรือความมั่นคงทางอาหารจะเพิ่มมากขึ้น แนวคิดคลาสสิกที่ใช้และเชื่อกันมาอย่างยาวนานจึงได้ปะทะกันอย่างรุนแรงกับแนวคิดที่มองว่าการผลิตอาหารเป็นแนวคิดเชิงระบบที่ต้องมองเห็นเกษตรกรรายย่อยและการผลิตอาหารอย่างเชื่อมโยง บูรณาการข้ามศาสตร์ และเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมือง โดยเน้นฐานคิดเรื่องของความมั่นคงทางอาหาร ระบบอาหาร และอธิปไตยทางอาหารเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งความเข้าใจในการปะทะและทางแยกนี้ เป็นประเด็นและวาระการวิจัยที่สำคัญในห้วงเวลานี้

เก นันทะเสน และวราภรณ์ นันทะเสน (2020) ในบทความ “การเปรียบเทียบต้นทุนสุขภาพและต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าวโดยใช้สารเคมีและแบบอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในเขตจังหวัดพะเยา” ได้ศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตข้าวโดยชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรที่ใช้สารเคมีในการปลูกข้าว มีค่าใช้จ่ายในการรักษาตัวจากการเจ็บป่วยมากกว่าเกษตรกรที่ปลูกข้าวแบบอินทรีย์มากถึง 8 เท่า และต้นทุนในการปลูกข้าวแบบเคมีโดยรวมก็สูงกว่าด้วย ในขณะที่ Duangta Duangekanong (2020) ในบทความ “Factors Influencing Consumers Purchase Intention for Organic Food Products in Thailand” ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารแบบอินทรีย์ในประเทศไทย โดยใช้วิธีการสำรวจและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสถิติ ซึ่งพบว่าความตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ข้อห่วงกังวลต่อสิ่งแวดล้อม ความเชื่อถือในสถาบันผู้รับรองสินค้าอินทรีย์ การคาดการณ์ความเสี่ยงเป็นอิทธิพลเชิงบวกที่ทำให้ผู้บริโภคเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารอินทรีย์ ในขณะที่ความอ่อนไหวของราคาเป็นอิทธิพลเชิงลบในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารอินทรีย์

นอกจากการถกเถียงเรื่องระบบการผลิตอาหาร และงานวิจัยเกี่ยวกับอาหารอินทรีย์จากมุมมองผู้ผลิตและผู้บริโภคแล้ว บทความวิจัยอีก 2 บทความ ได้ศึกษาประเด็นเรื่องของการขนส่งข้ามพรมแดน และการเคลื่อนย้ายผู้ป่วย โดยบทความแรกของ จักรกฤษณ์ ดวงพิศตรา (2020) “รูปแบบองค์การเพื่อการจัดการการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการขนส่งข้ามแดนและผ่านแดน” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของนานาชาติด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการขนส่งข้ามแดนและผ่านแดน และถอดบทเรียนเพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินงานของไทย คือให้จัดตั้งคณะกรรมการการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการขนส่งระหว่างประเทศ โดยเสนอองค์ประกอบของคณะกรรมการและเน้นว่าประธานของคณะกรรมการชุดนี้ควรนายกรัฐมนตรี อีกบทความเรื่อง “การพัฒนาธุรกิจการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยทางอากาศในประเทศไทย” โดย มาลินี ขจรบริรักษ์, นันทวัน อินทชาติ, นปภา ภัทรกมลพงษ์ เป็นการนำเสนอบทความวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งพัฒนามาตรฐานและรูปแบบขององค์กรที่ดำเนินธุรกิจการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยทางอากาศในประเทศไทย โดยการศึกษามาตรฐานการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยทางอากาศในต่างประเทศ ทั้งนี้ ได้มีข้อเสนอแนะว่าการพัฒนาธุรกิจการเคลื่อนย้ายทางอากาศอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมี (1) ความร่วมมือระหว่างสำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทยและสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ (2) การพัฒนาองค์ประกอบของธุรกิจการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยทางอากาศ ได้แก่ องค์ประกอบด้านลูกค้า

ในด้านการผลักดันเชิงนโยบายสาธารณสุข บทความเรื่อง “บทบาทของขบวนการแพทย์ชนบทในการผลักดันนโยบายสาธารณะ ศึกษากรณีนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า” ของ พรสวรรค์ จันทรัตน์ ศึกษาแนวทาง ประวัติความเป็นมา บทบาท และการถอดบทเรียนขบวนการแพทย์ชนบท เชื่อมโยงกับการผลักดันนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ผ่านกรอบแนวคิดสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา โดยคลี่ให้เห็นถึงภาวการณ์ และการผลักดันนโยบายอย่างเชื่อมโยง

สามบทความวิจัยส่งท้าย เป็นเรื่องของพลังของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว โดย ศรัณญา เนียมฉาย และประสพชัย พสุนนท์ ใน “การวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา ตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ” ใช้วิธีการเชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในขณะที่ รัตนะ ตาแปง และสุดาพร นิเมชา ใน “การรื้อฟื้นศิลปะการขับลื้อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอยะยา จังหวัดยะลา และบ้านนาโยงใต้” ตั้งคำถามกับภาพการณืเกือบสูญหายของการขับลื้อ และกระบวนการรื้อฟื้นศิลปะการแสดงขับลื้ออันเกิดจากการปรับตัวใน 3 รูปแบบ คือ การขับลื้อในประเพณีท้องถิ่น รูปแบบใหม่ การนำการขับลื้อเข้าสู่หลักสูตรของโรงเรียนผ่านวิทยากรท้องถิ่น และการนำความรู้เผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์การรื้อฟื้นศิลปะการขับลื้อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ส่วนบทความโดย สุเมธ ชัยไธสง และสมสุข หินวิมาน “พัฒนาการการรวมกลุ่มของแฟนคลับชายรักชายต่อการประกวดนางงาม: จากนางสาวสยามสู่มิสยูนิเวิร์สไทยแลนด์” ใช้แนวคิดเรื่องแฟน (Fan) และ แฟนดอม (Fandom) เพื่ออธิบายความชื่นชอบตบตบนางงาม และใช้แนวคิดเรื่องตัวตนและอัตลักษณ์ทางเพศ ในการศึกษาพัฒนาการของการประกวดนางงามในประเทศไทย โดยแยกเป็น 3 ยุค ได้แก่ “ยุคจากดอกไม้ของชาติสู่ความบันเทิงของบุรุษเพศ” “ยุคจากผู้รับสารเข้าสู่การเป็นแฟนปัจเจกของชายรักชาย”และ “ยุคจากแฟนปัจเจกเข้าสู่การเป็นแฟนคลับของกลุ่มชายรักชาย”ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมผสาน ทั้งอัตชาติพันธุ์วรรณาที่ผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของชายรักชายผู้ชื่นชอบนางงาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และชี้ให้เห็นว่าการที่กลุ่มชายรักชายเข้าสู่ความเป็นแฟนและแฟนคลับมีปัจจัยสำคัญคือ “เพศสภาพ” ในยุคแรกตบตบการประกวดนางงามเป็นสารที่เกี่ยวกับ “ความเป็นหญิง” ในฐานะความรื่นรมย์ของผู้ชาย ส่วนในยุคที่สองและสามที่มีการก่อตัวของกลุ่มแฟนและแฟนคลับชายรักชาย ก็มีตัวแปรเรื่องเพศสภาพเป็นปัจจัยเช่นกัน ทว่า ตัวตบตบนางงามถูกเสกในฐานะ “ตัวแทนของฉันทน์” และ “สงครามตัวแทน” เพื่อเติมเต็มจินตนาการ

ทางเพศ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงการติดกับดักการแบ่งขั้วชาย-หญิง (Binary opposition) ซึ่งเรือนร่างของนางงามถูกใช้เป็นพื้นที่ปลดปล่อยจินตนาการและสื่อสารอัตลักษณ์ทางเพศ

บทความทั้ง 9 บทความ เสนอผลงานวิจัย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และประเด็นถกเถียงที่น่าสนใจ ซึ่ง MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ รวมถึงร่วมสร้างพื้นที่ทางวิชาการอันจะเป็นรากฐานสำคัญของสังคมต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ร่มเย็น โกไศยกานนท์

บรรณาธิการ

MFU CONNEXION
Journal of Humanities and Social Sciences